

Maria Rydz

15 LAT KOMPUTERYZACJI WOJEWÓDZKIEJ BIBLIOTEKI PUBLICZNEJ IM. HIERONIMA ŁOPACIŃSKIEGO W LUBLINIE

Szafa katalogowa, szufladka, karty katalogowe i maszyna do pisania. Elektryczna!

I jeszcze telefon stacjonarny i fax w Sekretariacie do kontaktów ze światem. Tak wyglądał warsztat pracy czytelnika i pracownika Biblioteki w przededniu jej komputeryzacji.

Pierwszy komputer pojawił się w Bibliotece w 1992 r. w Dziale Zakupu i Dystrybucji i wraz z programem opracowanym przez Zenona Dmitruka wspomagał prace związane z zakupem książek.

Był to okres, kiedy komputery zaczynały powoli wkraczać do bibliotek i rozpoczęto wdrażanie polskich programów komputerowych, przeznaczonych do obsługi katalogowania i udostępniania zbiorów takich, jak: MAK, Sowa czy Isis. Stosowały je zarówno biblioteki publiczne, jak i uczelniane testując je jednocześnie i poznając ich zalety oraz ograniczenia. Prace związane z komputeryzacją bibliotek nie były w żaden sposób planowane i koordynowane „odgórnie”. Stanowiły wyraz postępowości i zaradności ich dyrektorów. Polskie programy komputerowe nie mogły konkurować z wielkimi systemami amerykańskimi rozwijanymi od wielu lat we współpracy z największymi bibliotekami na świecie, w których zostały wdrożone. W ówczesnych realiach bytowych systemy te byłyby niedostępne cenowo dla polskich bibliotek, gdyby nie amerykańska Fundacja Andrew W. Mellon’a i jej projekt wspomaganie komputeryzacji bibliotek naukowych w różnych częściach świata. W latach 1993-1994 rozpoczęto w Polsce gorący okres starań o kilkusetmilionowe granty Fundacji, wymuszając jednocześnie lokalną współpracę bibliotek przy tworzeniu projektów i wniosków aplikacyjnych.

W takich warunkach dojrzał nasz późny zamiar rozpoczęcia prac związanych z komputeryzacją Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie. O losach komputeryzacji WiMBP w Lublinie zdecydował ówczesny wicedyrektor Waldemar Jakson – młody, mocno zakorzeniony w polityce i aktualnych problemach społeczno-gospodarczych. Te cechy, jak również pogłębiania wiedza bibliotekarska i managerska sprawiły, że realizowana przez niego koncepcja zarządzania wniosła do Biblioteki ducha nowoczesności, wymuszała na pracownikach zdobywanie wiedzy i rozwój zawodowy. W grudniu 1994 r., zaproszony na spotkanie w Bibliotece UMCS z przedstawicielem Fundacji Mellon’a – prof. Edwardem Quandtem, zapytał o możliwość ubiegania się Biblioteki o grant Fundacji. Pozwolono nam spróbować. Otrzymaliśmy formularze wniosku aplikacyjnego i poparcie czterech lubelskich bibliotek uczelnianych, które wspólnie, w ramach utworzonego konsorcjum, finalizowały swój projekt pozyskiwania dotacji. Nasz miał być odrębny, chociaż funkcjonujący w ramach lubelskiego konsorcjum. Pojawiły się więc wielkie przy znikomej wiedzy, jak je wykorzystać. Na początek, w maju 1995 r. zakupiono do Działu Informacji komputer, który połączono światło-

wodem z funkcjonującą już lubelską siecią komputerową. Biblioteka natychmiast uzyskała elektroniczne połączenie ze światem. We wrześniu 1995 r. dyr. Jakson powierzył zadanie skomputeryzowania Biblioteki Marii Rydz, pracującej wówczas od 7 lat w Dziale Informacji i Bibliografii. Powołał zespół ds. komputeryzacji, zatrudniając 2 informatyków: Andrzeja Zabielskiego – w pełnym wymiarze godzin i Ryszarda Kowala – na umowę-zlecenie. Ryszard Kowal, nauczyciel informatyki w LO Zamoyskiego, był już wówczas ekspertem od budowy lokalnej sieci komputerowej i oprogramowania sieciowego Novell. Pierwszą celową dotacją Wydziału Kultury w wysokości 200 tys. zł przeznaczono na instalację niewielkiej sieci komputerowej w Bibliotece. Przygotowano okablowanie dedykowane, powierzając zlecenie firmie „Temar”, rekomendowanej przez bibliotekę UMCS. Firma ta wielokrotnie modernizowała i rozbudowywała okablowanie w kolejnych latach, stając się „opiekunem” naszej sieci bibliotecznej. Ponadto zakupiono 2 kolejne komputery, z których jeden miał służyć jako serwer dla lokalnej mini-sieci z systemem Novell, a drugi trafił do Działu Opracowania. Postanowiono wdrożyć tymczasowo program MAK, który dałby bibliotekarzom przedsmak pracy w systemie komputerowym. Maria Rydz, Andrzej Zabielski i Barbara Szpilarewicz z Działu Opracowania wzięli udział w szkoleniach z obsługi i administrowania programu MAK, a następnie przygotowali kolegów z Działu Opracowania do pracy w systemie. Koledzy sami – chętnie i szybko – rozpoznali format wprowadzania danych, włączyli się w przygotowanie procedur pracy, zadeklarowali wolę tworzenia komputerowej bazy danych. Katalogowanie nabytków w bazie MAK rozpoczęło się w lutym 1996 r. i trwało przez 2 lata.

Jednocześnie Maria Rydz przygotowała wewnętrzny „Projekt Komputeryzacji Biblioteki” oraz wniosek aplikacyjny i „Projekt o grant Fundacji Mellon’a”. Zabiegi o uzyskanie grantu trwały ponad półtora roku. W tym czasie zapoznawano się z ofertą cenową i analizowano różne warianty oprogramowania VTLS Inc., które miało budowę modułową, a było sprzedawane w pakietach licencyjnych na poziomie 16, 32, 64 itd. użytkowników. Obydwa czynniki – liczba zakupionych modułów oraz poziom zakupionej licencji – generowały zarówno jednorazowe koszty zakupu systemu, jak i roczne opłaty licencyjne, które w kolejnych latach Biblioteka pokrywałaby już z własnego budżetu. Wybór musiał więc być rozważny, ponieważ Fundacja bardzo starannie analizowała wszelkie podstawy aplikacji. W ówczesnych realiach Biblioteki znaleziono uzasadnienie dla modułów: katalogowanie, zarządzanie czasopismami, udostępnianie i OPAC. Sondowano też wymogi sprzętowe dla oprogramowania. VTLS Inc. rekomendował sprzęt firmy Hewlett-Packard, w związku z czym nawiązaliśmy współpracę z firmą „Malkom” – warszawskim importerem tego sprzętu, poleconym przez przedstawicielstwo Hewlett-Packard w Polsce. Opracowano 2 warianty konfiguracji sprzętowej dla projektu: wariant z 16 i 32 stanowiskami pracy dla stosownych konfiguracji systemu VTLS nie wiedząc, jakiego rzędu grant jest dla nas przewidziany. Ponadto projekt zawierał: tekst porozumienia pomiędzy WBP a rektorami lubelskich uczelni, opinię Konsorcjum Lubelskich Bibliotek VTLS oraz deklaracje współpracy członków konsorcjum w trakcie i po zakończeniu realizacji projektu. Niezbędna była również akceptacja starań aplikacyjnych, wyrażona na piśmie przez organizatora Biblioteki - Wydział Kultury Urzędu Wojewódzkiego. Wiosną 2006 r. wniosek został przesłany do Fundacji Mellon’a.

Biblioteka czekała na decyzję, przygotowując się do realizacji przyszłych zadań. W styczniu 1996 r. został utworzony odrębny Dział Komputeryzacji. Był to jeden z warunków Fundacji Mellon’a, która nie widziała możliwości realiza-

cji projektu przez nieformalny zespół roboczy. Jego kierownikiem została Maria Rydz, a pracownikami obydwaj informatycy w dotychczasowym wymiarze godzin. W kwietniu 1996 r. zespół powiększył się o drugiego bibliotekarza – Katarzynę Śledzicką-Janowską, której powierzono funkcję bibliotekarza systemowego. Katarzyna Śledzicka-Janowska, zatrudniona wcześniej w Bibliotece KUL, należała do grona lubelskich bibliotekarzy rozpoznających zakupiony już system VTLS oraz format wprowadzania danych. Prace te odbywały się w ramach spontanicznie organizującej się współpracy wszystkich bibliotek w Polsce, które uzyskały grant Fundacji Mellon'a. Biblioteka pozyskała zatem specjalistę od katalogowania w VTLS, zanim otrzymała środki na zakup systemu. W WBP rozpoczęły się szkolenia pracowników z obsługi systemu VTLS i katalogowania w formacie USMARC wydawnictw zwartych i ciągłych. Prowadziła je Katarzyna Śledzicka-Janowska wykorzystując komputery szkoleniowe filii Centrum Ustawicznego Kształcenia Bibliotekarzy zlokalizowane w ówczesnej Sali Konferencyjnej. Szkolenia odbywały się dzięki internetowemu dostępowi do bazy testowej VTLS, którego użyła biblioteka UMCS.

W czerwcu 1996 r. Fundacja Mellon'a przekazała WiMBP wiadomość o przyznaniu grantu w wysokości 210 tys. USD, a więc na 32-stanowiskowy wariant naszego projektu. We wrześniu Biblioteka otrzymała pieniądze wraz z zasadami ich rozliczenia. W grudniu, z własnych już środków, dokonano nowoczesnego, strukturalnego okablowania budynku, wydzielając odrębne pomieszczenie dla 2 serwerów – UNIX'owego i, zakupionego wcześniej, Novell'owego oraz drukarki systemowej. Umieszczono w nim szafę krosującą, która zawierała 64 panele. Wówczas to można było podpisać kontrakt z warszawskim przedstawicielstwem firmy Hewlett-Packard na dostarczenie dwuprocessorowego serwera HP UNIX D250 128 RAM 10GB HDD i – również warszawską – firmą „Malkom” na dostarczenie sprzętu komputerowego: 26 komputerów HP Vectra VL5, 7 drukarek HP LaserJet 6P, drukarki systemowej HP LaserJet 4V, drukarki kolorowej HP DescJet 870 CXI, skanera HP ScanJet 4C oraz dwóch czytników kodów paskowych LC-Tuouch 4561. Pozostałe komputery (6 sztuk HP Vectra VE5), przeznaczone na stanowiska katalogowe, miały być dostarczone w następnym roku po rozpoczęciu katalogowania. Importując z zagranicy sprzęt komputerowy, musieliśmy uzyskać zwolnienia z opłat celnych i VAT, ponieważ pieniądze Fundacji nie mogły być przeznaczone na tego typu opłaty, a innych Biblioteka nie miała. Biblioteki publiczne nie figurowały jednak na liście urzędów celnych jako placówki edukacyjne uprawnione do zwolnień z opłat celnych. Procedura odwołań wymagała licznych uzasadnień i deklaracji, i trwała ok. 3 miesiące, ale zakończyła się sukcesem. Wymienione opłaty pokryła za nas do czasu rozpatrzenia odwołań firma „Malkom”. W lipcu 1997 r. podpisano kontrakt z firmą VTLS Inc. z siedzibą w Blacksburg, w stanie Virginia, USA, zawierający umowę na dostarczenie i instalację oprogramowania VTLS – „Umowa Licencyjna” wraz ze szkoleniami producenta oraz umowę regulującą warunki uiszczania rocznej opłaty licencyjnej – „Umowa o utrzymywanie systemu”. W kosztorysie kontraktu znalazła się również przedpłata rocznych opłat za 5 lat z góry oraz kwota przeznaczona na rozpoczęcie retrokonwersji katalogu. Instalacja oprogramowania odbyła się w październiku tegoż roku. W tym czasie przedstawicielki VTLS Inc. w Polsce przeprowadziły szkolenia dla administratorów systemu i bibliotekarzy. Wdrażanie podstawowych modułów systemu trwało 3 miesiące. Pomogli w tym: Andrzej Padziński – wicedyrektor ówczesnej Akademii Rolniczej w Lublinie (obecnie Uniwersytet Przyrodniczy) oraz informatycy z UMCS – Ireneusz Maliszewski i Andrzej Resztak. W tym czasie bibliotekarze Działu Wydawnictw Ciągłych i Działu Opracowania Zbiorów

przeszli kolejny cykl szkoleń i warsztatów, które przeprowadzili pracownicy CKHW (Centrum Kartotek Haseł Wzorcowych), utworzonego w ramach współpracy bibliotek stosujących VTLS. Szkolenia dotyczyły opracowania formalnego i rzeczowego zbiorów, a były połączone z egzaminami uprawniającymi do samodzielnego tworzenia haseł. Nasi pracownicy sprostali merytorycznym wymaganiom niezbędnym przy tworzeniu Wspólnego Uniwersalnego Katalogu Bibliotek Akademickich, do których przestrzegania Biblioteka zobowiązała się, podpisując umowy o przynależności do Konsorcjum Bibliotek VTLS, o współpracy z CKHW i o współtworzeniu WUKA.

W marcu 1998 r. rozpoczęto bieżące katalogowanie wydawnictw zwartych i ciągłych w systemie VTLS, a także retrokonwersję katalogów. Dla wydawnictw ciągłych ustalono cezurę czasową dla zasobu na rok 1990. Dla krótkich ciągów czasopism ich zasób miał być opisywany w całości. Przy retrokonwersji katalogu wydawnictw zwartych priorytetem był księgozbiór Wypożyczalni oraz nieskatalogowana część księgozbioru „Łopacińskiego”. System nie był wyposażony w program do drukowania kart katalogowych, dlatego podjęto decyzję o zamknięciu katalogu kartkowego. Odtąd wszelkie nabytki Biblioteki rejestrowane są jedynie w katalogu elektronicznym. Dodatkowy problem stanowił wydruk inwentarza z komputerowej bazy danych, który dotyczył również innych bibliotek i znalazł w nich rozwiązanie. Informatycy, współpracujący przy obsłudze trzech baz danych umieszczonych na serwerze Biblioteki UMCS, opracowali samodzielnie program, a następnie udostępnił go pozostałym bibliotekom.

W ten oto sposób rozpoczęła się nowa era w dziejach Biblioteki.

Zgodnie z zasadami ustalonymi przez CKHW, czasopisma były katalogowane we wspólnej bazie CKTCz, posadowionej na serwerze Biblioteki Głównej Uniwersytetu Gdańskiego. Gotowe rekordy, po umieszczeniu w nich siglum biblioteki pobierającej rekord, można było skopiować do bazy lokalnej. Wydawnictwa zwarte były katalogowane w bazach lokalnych, ale ich sporządzanie odbywało się według instrukcji katalogowania wydawnictw zwartych, opracowanej przez zespół CKHW. Rekordy kartoteki haseł wzorcowych od początku były tworzone we wspólnej bazie, umieszczonej na serwerze Biblioteki Głównej Uniwersytetu Warszawskiego. Baza była obsługiwana pod względem informatycznym i merytorycznym przez specjalnie oddelegowany zespół pracowników BUW. Sposób sporządzania poszczególnych typów kartotek opisywała kolejna, przygotowana przez CKHW, instrukcja.

Podjęcie zobowiązań wynikających z tak szeroko zakrojonej współpracy oznaczało dla Biblioteki i jej pracowników uporządkowanie procedur pracy i podporządkowanie ich zewnętrznym uwarunkowaniom. Był to zapewne najtrudniejszy aspekt procesu komputeryzacji. Przeprowadzenie kolejnych grup bibliotekarzy przez wszelkie zmiany wymagało analizy i oceny możliwości poszczególnych osób, czasami przydziału innych zadań i zakresu obowiązków w ramach zespołu. Miało jednak wytyczony cel i to pozwoliło przetrwać trudniejsze chwile.

W 1998 r., po zakupie terminali dla czytelników, dokonano ostatecznego rozliczenia grantu Fundacji Mellon'a. W przypadku naszej Biblioteki – z prostym systemem delegowania zadań i znaczną autonomią w podejmowaniu decyzji – zarówno realizacja inwestycyjnej części projektu, jak i jego rozliczenie finansowe były bezproblemowe. Od strony merytorycznej realizacja projektu również przebiegła pomyślnie. Udało się wdrożyć system i uruchomić katalogowanie koordynowane centralnie przez CKHW w ścisłej współpracy bibliotekarskiej i informatycznej z innymi bibliotekami. W katalogu OPAC pojawiły się pierwsze opisy bibliograficzne. Jesienią 1998 r. odeszła z Biblioteki Katarzyna Śledzicka-Janowska. Funkcję

bibliotekarza systemowego objęła – po zdaniu w CKHW egzaminu – Barbara Szpilarewicz.

Rok 1999 przebiegał pod znakiem intensywnych prac katalogowych, licznych szkoleń organizowanych przez CKHW i CKTCZ, wdrażania kolejnych zasad i ustaleń dotyczących wspólnego katalogowania. Coraz więcej rekordów można było skopiować z bibliotek uczelnianych (Biblioteka Jagiellońska czy Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego), gdzie duże zespoły na bieżąco wprowadzały nabytki, a po godzinach pracy odbywała się płatna retrokonwersja z grantów przyznawanych na ten cel przez KBN.

Następnym etapem realizacji projektu miało być uruchomienie komputerowej obsługi udostępniania zbiorów. W 2001 r. cały katalog Wypożyczalni znajdował się w bazie komputerowej, a księgozbiór był zaopatrzony w kody paskowe. W uzgodnieniu z bibliotekami uczelnianymi zostały przygotowane odpowiednie ustawienia systemu, aby ujednoczyć zasady udostępniania w lubelskich bibliotekach z myślą o przyszłej współpracy. Dział Komputeryzacji przygotował dla pracowników Wypożyczalni instrukcję obsługi modułu udostępniania oraz przeprowadził niezbędne szkolenia. W lutym 2001 r. rozpoczęła się komputerowa obsługa udostępniania książek. Wypożyczalnia miała wyodrębniony księgozbiór, liczący ok. 30 tys. egzemplarzy z wolnym dostępem do półek, dlatego nie został zakupiony system elektronicznego zamawiania książek. Nie byłby wówczas używany, a zwiększyłby roczne opłaty licencyjne o ok. 5 tys. USD. Moduł udostępniania obsługiwał ówczesne potrzeby Wypożyczalni – rejestrację wypożyczeń i zwrotów, ostrzeżenia i blokady w przypadku przewinień, naliczanie kar, sporządzanie statystyk udostępniania.

Zintegrowany system biblioteczny VTLS z licencją na 32 jednoczesnych użytkowników przekraczał nieco szacowaną kwotę grantu, o jaki Biblioteka mogła starać się i generował roczne opłaty licencyjne rzędu kilkunastu tysięcy dolarów rocznie. Uniemożliwiało to objęcie nim 31 filii Biblioteki, z których każda powinna być wyposażona w kilka stanowisk bibliotekarskich i czytelnicznych. Komputeryzacja filii wymagałaby doprowadzenia łącza internetowego do każdej z nich, wprowadzenia odpowiedniego systemu zabezpieczeń przed kradzieżą, starannego rozważenia lokalizacji poszczególnych filii, ich warunków lokalowych i perspektyw. Ponadto ważyły się ich losy organizacyjne. Problem komputeryzacji filii postanowiono objąć odrębnym projektem. Zdecydowano, że katalogowanie dla filii i bibliotek terenowych nadal będzie odbywało się w programie MAK. Innym uzasadnieniem takiej decyzji było wykorzystywanie formatu MARC BN przy tworzeniu „Przewodnika Bibliograficznego” i bibliografii regionalnych. Biblioteka Narodowa udostępniała opisy „Przewodnika Bibliograficznego” na dyskietkach, co umożliwiało tworzenie na lokalnych serwerach baz „Przewodnika Bibliograficznego”. Z nich można było pobierać gotowe opisy do lokalnych baz MAK i drukować na ich podstawie karty katalogowe. Usprawniało to nieco system katalogowania dla filii i bibliotek samorządowych.

Program MAK znalazł zastosowanie w tworzeniu komputerowej bazy *Bibliografii Lubelszczyzny*. Dział Bibliografii Regionalnej rozpoczął wprowadzanie do niej opisów w 2000 r. w formacie MARC21, który stosowały biblioteki pracujące w systemach zintegrowanych, w tym Biblioteka Narodowa. Przygotowała ona program do konwersji swoich wcześniejszych baz, pozostawiając bibliotekom publicznym wybór formatu prenumerowanych danych „Przewodnika Bibliograficznego”.

Oprócz systemu zintegrowanego VTLS oraz MAK, służącego do drukowania kart katalogowych dla filii i tworzenia bazy *Bibliografii Lubelszczyzny*, w Biblio-

tece był używany program, który od 1992 r. obsługiwał zakup i dystrybucję książek. Dział Zakupu i Dystrybucji korzystał z dwóch terminali i pamięci serwera z systemem Novell, obsługującym lokalną sieć komputerową. Do skomputeryzowania prac księgowo-płacowych zakupiono oprogramowanie firmy Q-Bit z modułem Księgowym, Płacowym i Kadrowym. Oprogramowanie to miało najlepsze rekomendacje innych lubelskich instytucji i największą liczbę wdrożeń w Polsce. Rozpoczęło się rozpoznawanie funkcji, testowanie i stopniowe wdrażanie programów. Komputer, skaner i pierwsze programy graficzne wspomogły też prace Pracowni Plastycznej.

W październiku 2001 r. zespół Działu Komputeryzacji powiększył się o kolejnego informatyka – Piotra Ślaskiego, zatrudnionego w pełnym wymiarze godzin. W skomputeryzowanej Bibliotece pojawiły się nowe zadania, takie jak: funkcja bibliotekarza systemowego, odpowiadającego za współpracę z CKHW i innymi bibliotekami, bibliotekarska i informatyczna obsługa baz danych, obsługa serwerów i kont użytkowników, obsługa pierwszej strony WWW, obsługa coraz większej liczby komputerów i programów, naprawa i serwisowanie sprzętu. Administracji przybył obowiązek zabezpieczania zapasu tonerów oraz papieru do drukarek.

Do dobrych zmian przyzwyczajamy się szybko i już wtedy każdy pracownik Biblioteki chciał mieć własny komputer z dostępem do zasobów sieciowych, Internetu i poczty komputerowej, a także programem pomagającym wykonywane przez niego prace. I na pewno, jak zauważył w którejś wypowiedzi Henryk Hollender, towarzyszył początkom komputeryzacji pewien romantyzm. Tworzyły się nowe struktury organizacyjne, koordynujące pracę bibliotek na szczeblach decyzyjnych i roboczych. Odbywało się wiele spotkań i szkoleń, a towarzyszyło temu uczucie dumy i radości z tworzenia nowej rzeczywistości bibliotek, wyrównywania ich standardu do światowego poziomu, otwarcia na nowe, nieznane perspektywy.

W trybach NUKAT

Rok 2002 przyniósł epokowe wydarzenie w dziejach polskich bibliotek. Powstał Narodowy Uniwersalny Katalog Centralny. Myśl o utworzeniu centralnego katalogu towarzyszyła bibliotekarzom od nawiązania współpracy przy tworzeniu centralnych i lokalnych baz danych. W lipcu 1998 r. przedstawiciele dawnych beneficjentów grantu Fundacji Mellon'a: Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska (Biblioteka Narodowa), Henryk Hollender (Porozumienie o Współpracy Bibliotek Wdrażających i Użytkujących VTLS oraz Andrzej Nikisch (Porozumienie „Biblioteka z Horyzontem”) ogłosili wspólny projekt utworzenia Narodowego Katalogu Centralnego. W ramach tego porozumienia w latach 2000-2001 złożono kolejny wniosek do Fundacji Mellon'a i uzyskano znaczną dotację na utworzenie NUKAT. W marcu 2001 r. ówczesny dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie, Henryk Hollender, podpisał kontrakt na zakup systemu Virtua – nowego oprogramowania VTLS, systemu Oracle 8, serwera, sprzętu komputerowego na nowe stanowiska pracy w Centrum NUKAT oraz serwera dla KaRo – katalogu rozproszonego bibliotek stosujących inne systemy zintegrowane niż VTLS. Prace związane z instalacją systemu, jego testowaniem i założeniem pustych baz docelowych zakończyły się w lutym 2002 r. Pracownicy VTLS przeprowadzili szkolenia zespołu wdrażającego system. Jednocześnie trwała budowa struktury Centrum NUKAT i przygotowanie zespołu do realizacji zadań. Utworzono Ośrodek Kontroli Rekordów Bibliograficznych, Ośrodek Kontroli Rozwiniętych Haseł Przedmiotowych i uzupełniono wakaty w Ośrodku Kartoteki Wzorcowej i KABA. Trwały też prace związane z doskonaleniem koncepcji i narzędzi informatycznych do współtworzenia Centralnej Karto-

teki Haseł wzorcowych, działającej w BUW od 1993 r. Powołano grupy robocze, które miały wypracować ujednoczone zasady katalogowania i metody postępowania przy katalogowaniu w NUKAT. Prace te obecnie kontynuuje Centrum NUKAT. Kolejnym etapem prac było wdrożenie systemu Virtua. Przeprowadzono instalację wersji 40.2 umożliwiającej rozpoczęcie współkatalogowania, opracowano regulamin i formularz umowy współpracy z katalogiem NUKAT, opracowano procedury wprowadzania i modyfikowania rekordów, ustalono zestaw statusów rekordów, zdefiniowano grupy i uprawnienia użytkowników (kont i haseł dostępu), opracowano listę symboli współpracujących bibliotek, skonfigurowano klienta Virtua na stanowiskach pracy w poszczególnych bibliotekach, opracowano skrypty i programy do właściwej organizacji wprowadzania i zatwierdzania rekordów oraz przekazywania ich do baz lokalnych, a następnie przeszkolono bibliotekarzy systemowych z ośrodków lokalnych w zakresie obsługi klienta Virtua i nowych procedur pracy. 10 VI 2002 r. rozpoczęto pracę w katalogu centralnym NUKAT, przenosząc do systemu Virtua CKHW. 5 VII 2002 r. zainaugurowano wprowadzanie do NUKAT rekordów bibliograficznych z opisami wydawnictw zwartych.

Dla Działu Komputeryzacji rok 2002 oznaczał koncentrację prac i uwagi na zadaniach związanych z obsługą współpracy z NUKAT. Przeprowadzono reorganizację zespołu, polegającą na nowym podziale zadań. Obowiązki bibliotekarza systemowego przejął kierownik Działu – Maria Rydz, której zadaniem było pośredniczenie z ramienia Biblioteki we współpracy z NUKAT, a także nadzorowanie prac katalogowych prowadzonych w NUKAT przez Bibliotekę. Ustanowiono funkcję zastępcy bibliotekarza systemowego, którą powierzono Irenie Samolej, zajmującej się wcześniej katalogowaniem czasopism w bazie CKTCz. Miała ona zastępować bibliotekarza systemowego we współpracy z NUKAT, zarządzać poprawnością i czystością lokalnej bazy Biblioteki w systemie VTLS. Irena Samolej zastąpiła Barbarę Szpielarewicz, która odeszła do nowo utworzonej Biblioteki Miejskiej po podzieleniu WiMBP. Ponadto, do obsługi systemu VTLS i współpracy z NUKAT zaczął przygotowywać się Piotr Ślaski.

Włączenie Biblioteki do prac przy tworzeniu NUKAT wymagało uczestniczenia w szkoleniach nt. katalogowania, informatycznej obsługi współpracy oraz jej organizacji. NUKAT pracował w systemie Virtua, a pozostałe biblioteki w starej wersji systemu – VTLS Classic, dlatego katalogowanie *online* na centralnym serwerze wymagało wdrożenia określonej procedury i precyzyjnych zasad działania. Dział Komputeryzacji opracował wewnętrzną instrukcję wprowadzania i pobierania danych z NUKAT, a następnie przygotował pracowników Biblioteki do katalogowania w systemie Virtua i zapoznał ich z zasadami organizacji pracy w katalogu NUKAT. Innym elementem przygotowań do rozpoczęcia współpracy była wymiana sprzętu komputerowego na stanowiskach wszystkich katalogujących bibliotekarzy. 5 VII 2002 r., w dniu oficjalnego rozpoczęcia katalogowania w NUKAT, Dział Opracowania mógł bez żadnych zakłóceń zainaugurować pracę w centralnym katalogu.

Rozpoczęcie współpracy z NUKAT natychmiast postawiło przed wszystkimi bibliotekami stosującymi system VTLS nowy, ważny cel – migrację bazy danych z systemu VTLS Classic do systemu Virtua. Dział Komputeryzacji rozpoczął przygotowania do wymiany systemu. Maria Rydz wzięła udział w spotkaniu Polskiej Grupy Użytkowników VTLS z wiceprezesem firmy – Jackiem Bazuzi, który zaprezentował system Virtua, inne nowe produkty firmy oraz kierunki i perspektywy jej rozwoju. Rozpoczęły się indywidualne rozmowy i uzgodnienia kontraktu na zakup systemu Virtua. Podjęto też rozmowy z Hewlett-Packard Polska o wyborze serwera

pod nowy system. Na bieżąco odbywała się realizacja ustaleń Zespołu Koordynacyjnego odnośnie organizacji prac w skali kraju.

Obok organizacji współpracy z NUKAT i przygotowań do wymiany systemu komputerowego były prowadzone inne prace związane z modernizacją i rozwojem rozwiązań informatycznych w Bibliotece. Przeprowadzono rozbudowę i modernizację okablowania dedykowanego pod sieć komputerową. Opracowano i zrealizowano nowy projekt strony WWW Biblioteki. Dokonano aktualizacji programów księgowo-płacowych oraz uruchomiono program do współpracy z bankiem *Multi-Cashe*. Zainstalowano MAK WWW i udostępniono w Internecie bazę *Bibliografii Lubelszczyzny*. Zainstalowano w Wypożyczalni komputer z katalogiem VTLS. Ponadto zakupiono i zainstalowano 14 komputerów i inny sprzęt komputerowy, w tym nowy komputer w celu udostępnienia czytelnikom *LEX Omega* i sprzęt komputerowy dla nowo otwartego Ośrodka Informacji Europejskiej. Przeprowadzono też wiele szkoleń dla pracowników Biblioteki nt. katalogowania w NUKAT i obsługi systemu Virtua, zasad organizacji i funkcjonowania NUKAT, strategii komputeryzacji oraz systemu komputerowego Biblioteki, a pracownikom Działu Zbiorów Specjalnych zaproponowano cykl szkoleń obejmujących również katalogowanie w formacie MARC 21. W ramach pomocy bibliotekom samorządowym przygotowano do realizacji w 2003 r. projekt konwersji baz danych w bibliotekach miast powiatowych województwa z formatu MARC BN do formatu MARC 21 w programie MAK. Zainstalowano również MAK z przygotowaniem bazy danych i szkoleniem pracowników w 4 bibliotekach samorządowych. Przeprowadzono też 4 szkolenia grupowe w cyklu spotkań Zespołu Koordynacyjnego ds. Komputeryzacji i na bieżąco udzielano konsultacji i pomocy wszystkim bibliotekom, które taką potrzebę zgłosiły.

Rok 2003 zdominowały prace związane z modernizacją infrastruktury technicznej i wymianą systemu komputerowego. Po przygotowaniu i przeprowadzeniu procedury przetargowej podpisano kontrakt z firmą HP Poland na zakup nowego serwera HP UNIX skonfigurowanego pod system Virtua, który sfinansowano z dotacji celowej Urzędu Marszałkowskiego. Jednocześnie przygotowywano kontrakt z VTLS Inc. na zakup systemu Virtua i migrację bazy danych z systemu VTLS Classic do Virtua. W czerwcu 2003 r. prace zostały wykonane. Po zainstalowaniu systemu należało przeprowadzić jego rozpoznanie na podstawie dokumentacji i dokonać adaptacji do indywidualnych potrzeb Biblioteki. Nowym modulem w tym systemie był portal Chameleon, pozwalający udostępniać OPAC w Internecie. W lipcu 2003 r. przedstawiciel VTLS Inc. przeprowadził w Bibliotece Uniwersyteckiej w Warszawie 5-dniowe szkolenie dla informatyków i bibliotekarzy systemowych z bibliotek wdrażających system Virtua. Po przygotowaniu systemu do eksploatacji, a także opracowaniu instrukcji pracy w jego poszczególnych modułach, Dział Komputeryzacji przeszkolił pozostałych pracowników Biblioteki. Pełna adaptacja systemu wymagała jeszcze różnych prac organizacyjnych i konfiguracyjnych. Dla Wypożyczalni informatyk przygotował nowe statystyki w odrębnym, specjalnie do tego przystosowanym programie Virtua – InfoStation – które, ze względu na specyfikę naszej Biblioteki, musiał wspomóc własną pracą koncepcyjną. W Wypożyczalni zainstalowano też komputer do wyszukiwania w OPAC oraz komputer do prac wewnętrznych. Dział Wydawnictw Ciągłych musiał nauczyć się wprowadzania zasobu i obsługi akcesji w nowym programie. W Sali Katalogowej należało przygotować komputery do instalacji portalu internetowego oraz zaktywować połączenie z portalem Chameleon ze strony WWW Biblioteki. Nowy system komputerowy Biblioteki – VIRTUA z modułami: katalogowanie, zarządzanie czasopismami, OPAC, portal

internetowy i udostępnianie – rozpoczął swoje działanie. Baza główna Biblioteki zawierała wydawnictwa zwarte i ciągłe, a na koniec 2003 r. liczyła: 36 688 rekordów bibliograficznych, 53 739 rekordów haseł wzorcowych, 45 452 rekordy opisu egzemplarza, 1742 rekordy zasobu czasopism i 12 585 rekordów czytelnika. W 2003 r. NUKAT wydał kolejny format opisu i rozpoczęło się katalogowanie druków muzycznych. Na przygotowanie czekały jeszcze formaty dla starych druków, kartografii, dokumentów elektronicznych, ikonografii, dokumentów życia społecznego i rękopisów.

Obok bazy głównej rozwijała się w programie MAK komputerowa baza danych *Bibliografii Lubelszczyzny*. Pomoc informatyczną przy jej obsłudze zdominowało w roku 2003 scalanie cząstkowych baz danych za poszczególne lata, a także przygotowanie do publikacji w wersji papierowej i na CD kolejnego tomu *Bibliografii Lubelszczyzny*.

Baza sprzętowa Biblioteki powiększyła się o kolejnych 11 komputerów, a Dział Księgowości zyskał aktualny program do obsługi współpracy z ZUS oraz program przekazujący dane do PFRON.

Oprócz dobrych wydarzeń rok 2003 przyniósł też jedno bardzo złe. Poważna choroba odsunęła od pracy Andrzeja Zabielskiego. Odszedł od nas na zawsze po blisko półtorarocznej walce o życie dnia 24 XII 2004 r. Z tego powodu Dział Komputeryzacji zawiesił zarówno kolejne szkolenia Zespołu Koordynacyjnego ds. Komputeryzacji, jak i realizację planu migracji baz danych w bibliotekach samorządowych do formatu MARC21. Kontynuowano konsultacje i doraźną pomoc w przypadku awarii oraz instalacji i konfiguracji nowej bazy danych. W 2004 r. zatrudniono nowego informatyka, Andrzeja Gierobę, z zamiarem przygotowania go do pomocy w instalacji i obsłudze programu MAK.

Po latach licznych zmian można było znowu skoncentrować się na modernizacji infrastruktury technicznej oraz pracach porządkowych i koncepcyjnych. Znaczna już sieć komputerowa Biblioteki wymagała wymiany serwera do jej obsługi, a także instalacji nowej wersji oprogramowania sieciowego NOVELL z licencją rozszerzoną do 75 użytkowników. Zakupiono też router do zabezpieczenia i usprawnienia łączności nowego serwera z miejską siecią komputerową oraz nowy switch w celu przekrosowania szafy rozdzielającej pracę w sieci. Zakupiono 6 komputerów i drukarkę atramentową na uzupełnienie potrzeb sprzętowych.

W ramach prac koncepcyjnych opracowano projekt modernizacji infrastruktury informatycznej Biblioteki na kwotę 120 tys. zł, który miał na celu zagospodarowanie dotacji z gier losowych. Część tej dotacji przeznaczono na retrokonwersję katalogu księgozbioru naukowego, co pozwoliło zintensyfikować prace przy napełnianiu komputerowych baz danych – lokalnej i NUKAT. W programie MAK założono w Dziale Bibliografii Regionalnej nową bazę prac nieopublikowanych i publikacji pracowników. W ramach modernizacji oprogramowania zainstalowano aktualne wersje systemu Virtua, programów do obsługi księgowości, ZUS oraz programu kadrowego. Zainstalowano też nową wersję programu MAK oraz MAK WWW i dokonano przekonfigurowania serwera tak, aby dało się udostępniać w Internecie bazę *Bibliografii Lubelszczyzny* oraz „Bazę prac pracowników”. Dla Pracowników Działu Dystrybucji sprowadzono i zainstalowano do przetestowania wersje demonstracyjne programów do obsługi hurtowni książek. W związku ze zmianą struktury organizacyjnej Biblioteki zmodyfikowano również strukturę strony WWW, a Piotr Ślaski przygotował narzędzia informatyczne do usprawnienia skonstruowania księgozbioru Wypożyczalni.

Stabilizacja i rozwój

Rok 2005 to kontynuacja prac związanych z wyposażeniem Biblioteki w sprzęt komputerowy. W ramach uzupełniania i wymiany sprzętu zakupiono: 18 komputerów oraz 9 monitorów LCD, 10 monitorów CRT, 3 drukarki atramentowe i 2 drukarki laserowe, a do prac wewnątrzbibliotecznych – pierwszy laptop.

Przemigrowano system Virtua do wersji 43.7 i wdrożono nowe zasady katalogowania w związku z przystąpieniem Biblioteki Narodowej do współpracy z NUKAT. Przygotowano warsztat pracy do katalogowania dźwiękowych dokumentów muzycznych, niemuzycznych oraz propozycji haseł wzorcowych. W katalogu komputerowym wprowadzono nowe kategorie wyszukiwawcze, dostosowując je do potrzeb Wirtualnego Katalogu Lubelskich Bibliotek Naukowych – projektu Doroty Tkaczyk z BG UMCS i Andrzeja Padzińskiego z BG Akademii Rolniczej, mającego usprawnić rozproszone wyszukiwanie w katalogach bibliotek lubelskich stosujących system Virtua. Scalono bazy Bibliografii Regionalnej za lata 2001/2004, założono bazę na rok 2005. Ponadto założono bazę roboczą *Prasa* i zorganizowano proces bieżącego przesyłania danych do centralnej bazy *Prasa Regionalna* prowadzonej przez Bibliotekę Narodową. W związku z planowaną rozbudową Biblioteki podjęto konsultacje i uzgodnienia z firmą TEMAR w sprawie projektu okablowania w nowym budynku, rozbudowy okablowania w starym budynku, połączenia obydwu sieci w nową, spójną całość. Dla konsultanta projektu przygotowano lokalizację nowej serwerowni i gniazd komputerowych w obydwu budynkach.

Rok 2005 to intensywne prace na rzecz bibliotek publicznych w regionie. Udzielono pomocy informatycznej oraz merytorycznej bibliotekom w Krasnymstawie, Rejowcu, Łęcznej, Poniatowej, Mełgwi, Żółkiewce, Rudniku, Wysokiem, Kamionce, Radzynie Podlaskim i Jastkowie oraz innym, którym wystarczyła konsultacja telefoniczna.

W roku 2006 przebudowano i dostosowano pomieszczenie dla potrzeb nowej serwerowni. Zainstalowano nowy serwer z systemem operacyjnym LINUX do obsługi poczty komputerowej, by uniezależnić ją od serwerów LUBMAN. Ponadto zakupiono 9 komputerów, 5 drukarek, 2 notebooki, 4 czytniki kodów paskowych i 7 monitorów LG. Przygotowano i zrealizowano przetargi na zakup sprzętu komputerowego do nowego gmachu biblioteki, tj. serwera do obsługi sieci komputerowej, 39 komputerów z monitorami LG, 17 notebooków oraz na sprzęt komputerowy do projekcji multimedialnych, skanera mikrofilmów i dodatkowego komputera do Pracowni Plastycznej. Sporządzono zestawienie sprzętu komputerowego zakupionego w latach 1996-2002 i dokonano jego likwidacji.

W ramach prac koncepcyjnych przygotowano „Projekt rozbudowy systemu Virtua” obejmujący: rozszerzenie licencji do 64 jednoczesnych użytkowników, zakup modułu elektronicznego zamawiania dokumentów, zakup nowego serwera do obsługi rozbudowanego systemu, planowaną migrację do nowej wersji systemu Virtua 46 z bazą danych Oracle 9 i usługę instalacji systemu na nowym serwerze z migracją baz danych, zleconą firmie VTLS.

W 2007 r. przeniesiono serwery do pomieszczenia nowej serwerowni, przygotowanej w budynku głównym i połączonej dodatkowym okablowaniem z serwerownią w nowo wybudowanym gmachu Biblioteki. Do nowego gmachu przeniesiono Wypożyczalnię, co dla Działu Komputeryzacji oznaczało aktywne uczestniczenie w procesie reorganizacji jej działalności, a także pomoc informatyczną przy niezbędnym skonstrum. Pomieszczenia Wypożyczalni należało dostosować technicznie i informatycznie do założonych funkcji, komputery – skonfigurować i zabezpieczyć

przed korzystaniem z opcji innych niż OPAC. W ustawieniach parametrów systemu Virtua trzeba było wprowadzić zmiany limitów wypożyczeń. Dokonano analizy i modyfikacji prezentacji sygnatur w OPAC, w związku z włączeniem księgozbioru Wypożyczalni do magazynu. Udzielono pracownikom Działu Udostępniania pomocy w aktualizacji regulaminu Wypożyczalni i umieszczono go na stronie WWW. Po uruchomieniu Wypożyczalni oddano do użytku Czytelnię Internetową. Udostępnianie Internetu czytelnikom wymagało specyficznej konfiguracji komputerów, która zabezpieczałaby je przed niedozwolonym użyciem. Dodatkowych trudności przysporzyła konieczność jednoczesnego dostosowania konfiguracji sprzętu do prowadzenia szkoleń komputerowych. Dział Komputeryzacji przygotował dodatkowy program do informatycznego administrowania Czytelnią i zaproponował pracownikom Działu Udostępniania roboczą wersję regulaminu nowo otwartej agendy. Następnie przygotowano i oddano do użytku Czytelnię Czasopism oraz Czytelnię Zbiorów Specjalnych wraz z nowymi pomieszczeniami Działu oraz zainstalowano komputer w nowym gmachu Magazynu. Po zmianie lokalizacji poszczególnych agend niezbędna okazała się modernizacja okablowania w starej czytelni czasopism oraz pomieszczeniach Magazynu przeznaczonych na zaplecze Wypożyczalni. Przebudowano też okablowanie w Sali Katalogowej, nowej Czytelni Zbiorów Specjalnych oraz nowych pomieszczeniach Działu Kadr i Dyrekcji.

W sierpniu odbyła się migracja systemu Virtua do wersji 46.6., którą sprawnie przeprowadziła *online* informatyczka z VTLS Europe w Barcelonie. Jednak każda migracja odbywa się w nieco innych warunkach i generuje nowe problemy. Charakterystyczną jej cechą były zbyt słabe parametry serwera zarówno dla potrzeb instalowanego oprogramowania, jak i samych czynności związanych z migracją. Trzeba było ominąć problemy tkwiące w zbyt słabych parametrach serwera: odinstalować bazę testową, uruchomić funkcję procesowania bufora i rozpisać procesy psdrivera na dwa oddzielne – dla Wypożyczalni i dla Działu Opracowania. Po migracji Dział Komputeryzacji ponownie zwrócił uwagę na konieczność wymiany serwera i rozbudowy systemu Virtua, aktualizując kosztorys złożonego rok wcześniej projektu.

Z myślą o czytelnikach postanowiono usuwać cyklicznie z katalogu egzemplarz ze statusem „wycofany” i przenosić je do specjalnej bazy, którą przygotował Piotr Ślaski. W 2007 r. zainstalowano też nową wersję oprogramowania dla Księgowości i przemiegrowano jej bazę danych (główne czynności wykonał producent oprogramowania, firma QNT). Program Księgowy został przeniesiony na serwer z systemem operacyjnym Windows 2003.

W związku z planowanym odejściem na emeryturę Ireny Samolej zatrudniono w maju Anetę Skórską, która miała przygotować się do przejścia obowiązków administratora lokalnej bazy danych. W grudniu rozpoczęła pracę Monika Poleszak, która wcześniej nieformalnie odpowiadała za pracę Wypożyczalni w systemie komputerowym. Zatrudniono ją z myślą o zbliżającym się wdrożeniu elektronicznego zamawiania dokumentów oraz zwiększających się zadaniach bibliotekarza systemowego, którego miała zastępować.

Na realizację czekały dwa zgłoszone projekty: projekt rozbudowy systemu Virtua oraz projekt utworzenia biblioteki cyfrowej z własną pracownią digitalizacyjną.

W roku 2008 dokonano znacznego odnowienia bazy sprzętowej WBP. Zakupiono m.in. 15 komputerów oraz 15 urządzeń recover card do Czytelni Internetowej. Wymieniono część komputerów w Dziale Bibliografii, Dziale Informacji i Sali Katalogowej. Towarzyszyła temu zmiana lokalizacji słabszych komputerów nadają-

cych się jeszcze do użytku oraz pomoc w porządkowaniu księgowej i administracyjnej ewidencji sprzętu komputerowego. Przygotowano i przeprowadzono utylizację sprzętu komputerowego zakupionego przed 2002 r. oraz sprzętu komputerowego filii CEBID. W pałacu w Bronicach przygotowano stanowisko pracy dla nowego pracownika Działu Naukowo-Wydawniczego. Zmodyfikowano też rozwiązania informatyczne w Czytelni Internetowej, która dotychczas przysparzała wielu problemów. Usunięto program do konfiguracji dostępności aplikacji „Tweaker” wchodzący w konflikt z programem „Oko Szefa” do zarządzania Czytelnią Internetową i zainstalowano urządzenia recover card na wszystkich komputerach z funkcją przywracania docelowych ustawień przy każdym ponownym uruchomieniu komputera. Łatwiej jest też obecnie przygotować Czytelnię do celów szkoleniowych.

W trosce o rozwój oprogramowania dokonano aktualizacji wniosku o dofinansowanie rozbudowy systemu Virtua. Dział Komputeryzacji rozpoczął przygotowania do wdrożenia modułu elektronicznego zamawiania dokumentów. Obejmowały one studiowanie dokumentacji systemu oraz prace kontrolne i porządkowe w rekordach egzemplarza. Sprawdzono i poprawiono ustawienia statusu dostępności w blisko 130 tys. rekordów. Przy okazji opracowano i wdrożono koncepcję uporządkowania lokalizacji egzemplarza, aby prezentowała zarówno miejsce przechowywania, jak i udostępniania.

W 2008 r. została przygotowana i przeprowadzona akcja windykacji niezwróconych książek. Działu Komputeryzacji przygotował „Procedurę Postępowania” obejmującą: procedurę postępowania z rekordami czytelników przetrzymujących książki i zalegających z zapłaceniem kar, procedurę postępowania z rekordami niezwróconych książek oraz podział zadań i koordynację czynności osób sprawdzających i zmieniających statusy rekordów. Piotr Ślaski opracował metody pozyskiwania danych niezbędnych windykatorowi oraz opracowania list dłużników.

Istotne zmiany odczuli też użytkownicy innych programów komputerowych stosowanych w Bibliotece. Dział Dystrybucji wyposażono w nowy program „Subiekt” ze sklepem internetowym. W Dziale Księgowości zmieniono dotychczasowy program księgowo-płacowy na program Qrezus (nowa wersja dla systemu operacyjnego Windows) z dodatkowymi funkcjami, np. ewidencja środków trwałych i obsługa faktur wystawianych przez Dział Administracji. Po okresie reorganizacji i przenoszenia do nowego gmachu Działu Zbiorów Specjalnych nadszedł czas włączenia do katalogowania w NUKAT tych dokumentów, dla których udostępniono format opisu, a więc kartografii i starych druków. W tym celu zorganizowano dla pracowników cykl szkoleń w zakresie: zasad współpracy i katalogowania w NUKAT, struktury bazy danych NUKAT i jej prezentacji w OPAC, formatu MARC 21 opisu bibliograficznego dla wydawnictw zwartych, formatu MARC 21 dla kartoteki haseł wzorcowych, formatu MARC 21 dla zbiorów kartograficznych, kopiowania i sporządzania rekordów bibliograficznych dokumentów kartograficznych oraz tworzenia opisu egzemplarza dla zbiorów kartograficznych i starych druków. Kolejny przeszedł obowiązkowe, praktyczne szkolenie w zakresie katalogowania wydawnictw zwartych w Dziale Opracowania. Do indywidualnego szkolenia w zakresie poszczególnych formatów została wyznaczona Irena Samolej z Działu Komputeryzacji, zatrudniona w niepełnym wymiarze godzin po przejściu na emeryturę w lutym 2008 r. Nadzorowała katalogowanie zbiorów specjalnych, przeprowadzała korektę opisów i wprowadzała je do NUKAT.

Jeszcze innym zadaniem było poszukiwanie sposobów utworzenia własnej biblioteki cyfrowej. Już w 2007 r. Maria Rydz opracowała wewnętrzny projekt

utworzenia Biblioteki Cyfrowej WBP w Lublinie z własną pracownią digitalizacyjną. Pojawiały się też międzybiblioteczne inicjatywy utworzenia wspólnej biblioteki cyfrowej bibliotek lubelskich – spotkanie dyrektorów wszystkich bibliotek lubelskich w 2007 r., a w następnym roku – spotkanie przedstawicieli bibliotek Politechniki Lubelskiej i Uniwersytetu Przyrodniczego z naszym udziałem. Inicjatywy te nie zainaugurowały jednak współpracy.

Jeszcze więcej rozwoju

Rok 2009 przyniósł długo oczekiwane środki na realizację projektu rozbudowy i modernizacji systemu Virtua. Pierwszym jego etapem był zakup serwera pod przyszłe oprogramowanie. Uzgodniono z VTLS, Inc. szczegóły dotyczące zakupu nowej wersji systemu, jego instalacji na nowym serwerze i migracji bazy danych oraz kosztów i terminu realizacji usługi. Każdą wolną chwilę poświęcono na studiowanie dokumentacji systemu z funkcją elektronicznego zamawiania dokumentów. Przeanalizowano rozwiązania przyjęte w BG UMCS i BG UP, aby zachować ich jak największą jednolitość w skali miasta. Przygotowano też wydruki pomocnicze z rejestrem planowanych zmian, poprawek i uzupełnień w funkcjach systemu i ich prezentacji w OPAC.

W czerwcu odbyła się instalacja systemu i migracja baz danych. Aby skrócić do minimum zakłócenia ciągłości pracy Biblioteki, postanowiono skonfigurować system tak, aby udostępnić jego dotychczasowe funkcje, a potem przygotować nowe – elektroniczne zamawianie dokumentów i nowy portal internetowy. Wznowiono pracę Wypożyczalni, ale rozpoczęcie katalogowania w NUKAT nastręczało pewne trudności. Biblioteka posiadała nową wersję systemu, a NUKAT wciąż pracował w starej, dlatego przygotowano „Instrukcję pracy w dwóch wersjach klienta systemu Virtua” i przeprowadzono szkolenia dla pracowników Działów Opracowania i Wydawnictw Ciągłych, a następnie wznowiono katalogowanie. W sierpniu, po migracji NUKAT do tej samej wersji systemu, skończyły się niedogodności związane z pracą w dwóch jego klientach. Po przywróceniu normalnego rytmu pracy można było skoncentrować się na przygotowaniach do wdrożenia funkcji elektronicznego składania rewersów. Trzeba było wykonać prace porządkowe w bazie danych. Dokonano ekstrakcji rekordów czytelników z niepełnymi Peselami i zlecono ich uzupełnienie pracownikom Wypożyczalni. Dokonano grupowej modyfikacji różnych ustawień w rekordach egzemplarzy i dokończono prace związane z czyszczeniem bazy, a na koniec poddano ocenie jej prezentację w portalu internetowym. Jednocześnie skonfigurowano w bazie testowej parametry niezbędne do uruchomienia funkcji elektronicznego zamawiania dokumentów. Przygotowano również i-Portal, dla którego Paweł Znamierowski opracował nową szatę graficzną. Zmodyfikowano wszystkie ekrany w celu dostosowania ich do nowych funkcji i rozwiązań przyjętych w BG UMCS. Na stronie głównej i-Portalu wprowadzono zestaw narzędzi do wyszukiwania w OPAC i obsługi funkcji pomocniczych oraz zestaw ekranów informujących o dostępnych opcjach, zasadach wyszukiwania w OPAC i składania elektronicznych zamówień. Opracowano też założenia rewersu elektronicznego oraz formularza monitów i e-maili. Piotr Ślaski opracował program do wydruku rewersów elektronicznych oraz skonfigurował odpowiednio serwer i drukarkę. W Magazynie przygotowano stanowisko do wydruku rewersów. Przeprowadzono testy funkcjonowania zamówień elektronicznych w bazie testowej. Przygotowano również nowe procedury pracy dla Magazynu i Wypożyczalni dotyczące obsługi nowej funkcji. Przeprowadzono szkolenia dla Działu Udostępniania oraz pracowników Magazynu.

Udostępniono nowy i-Portal Działowi Informacji i przeprowadzono szkolenia dotyczące jego budowy, układu narzędzi i ekranów z pomocami oraz ekranów konta czytelnika. We wrześniu, przy niezbędnym zamknięciu dostępu do systemu, przeprowadzono grupową modyfikację rekordów egzemplarza, która polegała na zamianie miejscami sygnatur w księgozbiornie Wypożyczalni. Następnie przygotowano wszystkie ustawienia w bazie głównej. Skonfigurowano i-Portal do uruchomienia zamówień elektronicznych. Zabezpieczono terminale w Wypożyczalni i Sali Katalogowej tak, aby można było przeglądać z nich tylko katalog, a potem udostępniono nowy interfejs i-Portalu. 14 IX 2009 r. oddano do użytku system zamówień elektronicznych. W związku z jednoczesnym rozszerzeniem licencji użytkownika, Biblioteka udostępniła swój katalog jednocześnie 180 czytelnikom, którzy mogli zamawiać książki i czasopisma do Wypożyczalni lub Czytelni bez wychodzenia z domu. Umożliwiono im sprawdzanie *online* stanu swojego konta czytelniczego oraz przedłużenie książek.

W trakcie rozbudowy systemu Virtua nastąpiła kolejna modernizacja infrastruktury sprzętowej. VTLS po raz pierwszy dopuścił do użytku tańsze serwery LINUX, dlatego część środków zapotrzebowanych na realizację projektu można było przeznaczyć na zakup innego sprzętu komputerowego. Zorganizowano więc i przeprowadzono przetarg na zakup nowych komputerów i drukarek, które stopniowo konfigurowano i rozstawiano w poszczególnych działach Biblioteki. Pod koniec 2009 r. baza sprzętowa Biblioteki liczyła: 144 komputery pracujące, 4 komputery stanowiące sprzęt zapasowy, 22 laptopy, 36 drukarek, 7 skanerów optycznych oraz 15 czytników kodów paskowych. Do wycofania przeznaczono 35 komputerów, w tym 15 komputerów sprawnych technicznie. Biblioteczną sieć komputerową obsługiwały następujące serwery: REDHAT (Virtua), LINUX (poczta komputerowa, księgarnia internetowa), LINUX (WWW), NOVELL (konta użytkowników), WINDOWS 2003 Serwer (program księgowy, płacowy, kadrowy, księgarnia/dystrybucja, LEX). W Pracowni Plastycznej postawiono odrębny serwer na komputerze pochodzącym z wymiany sprzętu, co pozwoliło nieco odciążać serwery ogólnobiblioteczne. Z inicjatywy Dyrekcji sprzedano pracownikom Biblioteki 19 sprawnych technicznie komputerów wycofanych z eksploatacji.

W 2009 r. rozpoczęły się prace związane z przystąpieniem Biblioteki do międzyinstytucjonalnego projektu utworzenia Lubelskiej Biblioteki Wirtualnej, którego organizatorem jest Urząd Miasta. Odbyło się wiele spotkań informacyjnych i organizacyjnych, które zaowocowały opracowaniem wspólnego projektu, podpisaniem umów partnerskich, uzyskaniem zgody Rady Miasta na współfinansowanie projektu i uzyskaniem środków z dotacji na jego realizację. Obecnie koordynator projektu przygotowuje się do realizacji przetargu na dostawę sprzętu komputerowego dla wszystkich jego uczestników.

W listopadzie 2009 r. odbyło się w Centrum NUKAT spotkanie informacyjne w sprawie warunków uczestnictwa w realizacji kolejnego, ważnego projektu „NUKAT – Autostrada Informacji Cyfrowej”, który miał scalać lokalne bazy danych wytypowanych bibliotek w określonym zakresie i według ustalonych procedur. Myśl o scaleniu lokalnych baz danych towarzyszyła bibliotekarzom od początku istnienia NUKAT. Było to jednak trudne zadanie, które wymagało wypracowania procedur organizacyjnych, narzędzi informatycznych do filtrowania i scalania rekordów, a także pozyskania odrębnych środków na jego realizację. Biblioteka podpisała deklarację uczestnictwa w projekcie i w styczniu 2010 r. rozpoczęły się prace związane z jego realizacją. Z ramienia Biblioteki uczestniczyli w projekcie: Piotr Ślaski,

jako informatyk, Maria Rydz, jako koordynator oraz osoby katalogujące z Działu Opracowania: Jolanta Dobryńczuk, Artur Sitko, Joanna Kozińska-Chachaj, Aleksandra Stalęga i Anna Sułek. Wstępna faza polegała na wygenerowaniu dla NUKAT pliku z lokalnymi rekordami wstępnie kwalifikującymi się do procesu scalania. Plik, po przeprowadzeniu przez procedury filtracyjne i porównawcze, został opisany przez NUKAT i zwrócony Bibliotece. Część błędnych rekordów można było poprawić i ponownie włączyć do pliku docelowego, co wykonała Jolanta Dobryńczuk. W lipcu miał miejsce I etap scalania, obejmujący: przygotowanie procedur i plików z rekordami zakwalifikowanymi we wstępnym etapie scalania, pobranie z NUKAT pliku z rekordami docelowymi, wymianę rekordów w bazie lokalnej na rekordy z NUKAT. Kolejne trzy etapy miały odbyć się w następnych latach, zgodnie z przygotowanym harmonogramem bibliotek i limitów rekordów przewidzianych do scalenia.

W 2010 r. miało również miejsce inne scalenie – połączono lokalne bazy *Bibliografii Lubelszczyzny* tworzone wcześniej rocznikami.

Ważne było wytypowanie przez Dział Zbiorów Specjalnych dwojga pracowników do katalogowania w NUKAT starych druków i dokumentów życia społecznego. Irena Samolej rozpoczęła proces szkolenia kolegów oraz nadzorowała ich prace katalogarskie.

Sierpień miał być miesiącem okresowej aktualizacji systemu Virtua, która tym razem oznaczała instalację aż trzech wersji pominiętych w poprzednich latach. Migracja nie doszła do skutku w związku z niezadowalającym dla NUKAT poziomem uwzględnienia jego wymagań przez producenta.

Infrastruktura informatyczna wzbogaciła się o bezprzewodowy dostęp do Internetu. Informatycy Działu Komputeryzacji opracowali koncepcję lokalnej sieci WI-FI, przeprowadzili rozpoznanie rynku w celu jakościowego i ilościowego doboru sprzętu, oszacowali koszty zadania, zakupili niezbędne elementy sieci i dokonali jej konfiguracji oraz zainstalowali anteny. Konieczne było rozszerzenie przepustowości obecnego łącza internetowego, co wymagało zmiany umowy z LUBMAN UMCS. Poza tym trzeba było połączyć serwerownie w starym i nowym budynku dwoma dodatkowymi kablami, by uzyskać możliwość skonfigurowania sieci WI-FI na poziomie -1 nowego budynku. We wrześniu, przed organizowaną w Bibliotece konferencją „V Forum Młodych Bibliotekarzy”, sieć bezprzewodowa została oddana do użytku. Dostęp do Internetu uzyskał też budynek na Leśmiana, w którym jest zlokalizowana Pracownia Intrologatorska Biblioteki. Czytelnię Internetową poddano kolejnej modernizacji. Na wszystkich komputerach zainstalowano system operacyjny Windows 7 i wymieniono karty „recover” służące do odzyskiwania systemu w przypadku awarii.

Na początku 2011 r. przystąpiono do kolejnych etapów scalania lokalnej bazy danych z bazą NUKAT. Prace informatyka obejmowały generowanie i przekazywanie plików z rekordami do scalania automatycznego, a następnie wgrywanie plików zwrotnych, co pozwalało zastąpić rekordy lokalne rekordami z NUKAT. Przygotował też listy pomocnicze ze skróconymi opisami bibliograficznymi, by ułatwić Działowi Opracowania typowanie książek. Koordynator projektu, Maria Rydz oraz bibliotekarze z Działu Komputeryzacji sprawdzali zaimportowane rekordy i poprawiali błędy techniczne. Po zakończeniu prac przeprowadzono ich rozliczenie w NUKAT i przygotowano sprawozdanie z realizacji projektu. Prace katalogowe Biblioteki, przewidziane do realizacji w miesiącach luty – kwiecień zakończyły się 9 marca. Dzięki udziałowi w projekcie zostały zastąpione w bazie lokalnej Biblioteki 16 992 rekordy ich odpowiednikami w NUKAT w tym: 15 237 rekordów

– odpowiednikami już istniejącymi w NUKAT, 585 rekordów – odpowiednikami automatycznie przejętymi do NUKAT z bazy WBP jako rekordy nowe, 1170 rekordów – odpowiednikami ręcznie wprowadzonymi do NUKAT jako rekordy nowe.

W sierpniu Piotr Ślaski przeprowadził długo planowaną aktualizację systemu Virtua z wersji 48, poprzez wersje 49, 50 i 2009 do wersji 2011.1.1.3, do której migrował również NUKAT i wszystkie Biblioteki stosujące system Virtua.

W IV kwartale zorganizowano przetarg na dostawę znacznej ilości sprzętu komputerowego. Wymieniono wszystkie komputery w Czytelni Internetowej oraz najbardziej wyeksploatowany sprzęt pracowników. Zakupiono też urządzenie do usprawnienia pracy poczty komputerowej – FortiMail oraz urządzenie do zarządzania pracą sieci komputerowej – ForiAnalyzer. Ponadto wyposażono Dział Komputeryzacji w macierz dyskową, która posłuży do tworzenia dodatkowej kopii bezpieczeństwa baz danych oraz ognioodporny sejf, w którym będzie przechowywana macierz i licencje oprogramowania. W grudniu na dachu budynku została zainstalowana antena HotSpota. Tym samym Biblioteka włączyła się w realizację projektu Urzędu Marszałkowskiego, którego celem jest objęcie centrum miasta bezpłatnym dostępem do bezprzewodowego Internetu.

W 2011 r. minęło 15 lat od rozpoczęcia szeroko zakrojonych prac związanych z komputeryzacją Biblioteki. Dysponujemy dużą, sprawną, na bieżąco modernizowaną siecią komputerową oraz siecią bezprzewodową. Udostępniamy czytelnikom w Internecie *Bibliografię Lubelszczyzny* i katalog zbiorów – wydawnictw zwartych, ciągłych oraz coraz liczniej reprezentowanych zbiorów specjalnych. 1 września główna baza komputerowa Biblioteki liczyła blisko 135 tys. rekordów bibliograficznych, 168 tys. rekordów egzemplarza, 3 tys. rekordów wydawnictw ciągłych oraz 215 tys. rekordów kartoteki haseł wzorcowych. W Wypożyczalni komputerowej jest zarejestrowanych blisko 24 tys. czytelników, którzy mogą zamawiać książki przez Internet, samodzielnie dokonywać prolongat i na bieżąco sprawdzać stan swojego konta czytelniczego. Katalog jest prowadzony w tym samym systemie i według standardów przyjętych przez centralny katalog narodowy NUKAT oraz największe biblioteki uczelniane w Polsce.

W 2012 r. NUKAT będzie świętował 10-lecie swojego istnienia. Jego baza danych liczy ponad 2 mln wydawnictw zwartych, 68 tys. tytułów czasopism i ponad 8 mln rekordów kartoteki haseł wzorcowych. Jest sprawną, doskonale zorganizowaną instytucją, zarządzającą współpracą 108 bibliotek, a Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie pełnoprawnym członkiem Zespołu Koordynacyjnego NUKAT i Porozumienia Bibliotek Stosujących System VTLIS.